

Ispunjavanje političkih kriterija za pristupanje Evropskoj Uniji: Podizanje etičkih standarda za sudije

Mersudin PRUŽAN, Arben MURTEZIĆ i Samir HUSIĆ

Sažetak

Građani nemaju povjerenja u profesionalnost i nepristrasnost sudija u Bosni i Hercegovini („BiH“), zato što smatraju da su veoma korumpirani. Svrha ovog rada je izvršiti analizu poštivanja etičkih standarda od strane sudija i na koji način se može unaprijediti. Kao potencijalni kandidat za članstvo u Evropskoj uniji, BiH je uložila značajne napore na reformu pravosuđa i profesionalizam sudija, pa ipak mnogo je sudija koji su samo površno upoznati sa etičkim standardima. Ne postoji edukacija iz oblasti sudijske etike koja bi prethodila imenovanju, a obuka po imenovanju je organizirana na takav način da sudija može očekivati jednodnevnu obuku iz oblasti etike svakih 25 godina. Disciplinskim mehanizmom ne može se obezbijediti efikasno procesuiranje velikog broja pritužbi, a paralelne i nekoordinirane nadležnosti ustanove Ombudsmena i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća potkopavaju nezavisnost pravosuđa. Postoje 3 alternative za prevazilaženje trenutne situacije. Prva opcija je zadržati postojeće stanje, druga opcija je zamijeniti postojeći mehanizam, a treća je fino-podesiti sistem. U zavisnosti od izabrane opcije, BiH će se ili približiti Evropskoj Uniji ili prolongirati svoje članstvo za neka druga vremena, možda vremena naše djece ili unuka.

Sadržaj

Sažetak	1
1 Uvod	2
2 Opis problema	3
2.1 Imaginarni etički kriterij za imenovanje sudija	4
2.2 Neadekvatna edukacija i obuka iz oblasti etike	6
2.3 Nedovoljan disciplinski mehanizam	8
2.4 Paralelne i nekoordinirane nadležnosti VSTV-a i ureda Ombudsmena	10
3 Opcije politike	13
3.1 Nulta opcija - Zadržati postojeće stanje	14
3.2 Radikalna opcija - Prenosjenje nadležnosti na nove institucije 29	15
3.3 Umjerena opcija - Unapređenje postojećih procesa	17
4 Zaključak i preporuke	19
5 Literatura	22
Tabele	
Tabela 1. Usporedni prikaz broja advokata i pritužbi	9
Tabela 2: Pritužbe na rad pravosuđa dostavljene institucijama Ombudsmena i VSTV-u	11
Tabela 3: Troškovi institucija Ombudsmena, 2001. - 2007.	12

1 Uvod

“Sudije u BiH su se primjereno ponašali samo tokom procesa ponovnog imenovanja. Sada nas opet tretiraju kao stoku i ponašaju se kao polubogovi u sudnicama”.
Istaknuti advokat iz BiH, decembar 2009.godine

¹ Ustanove Evropske Unije i zemlje članice pod zemljama “Zapadnog Balkana” uključuju Albaniju, BiH, Hrvatsku, Bivšu Jugoslovensku Republiku Makedoniju, Crnu Goru i Srbiju.

² Ovo se nedvosmisleno navodi u Deklaraciji koja je usvojena i objavljena nakon Samita zemalja Zapadnog Balkana Evropske Unije koji je održan u Thessaloniki, Grčka, dana 21.6. 2003.

³ U skladu sa Aneksom 10 Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, osnovan je Ured visokog predstavnika koji je zadužen da nadgleda provođenje mirovnog sporazuma i koordinira rad agencija za provedbu civilnih aspekata mirovnog rješenja.

⁴ Visoko sudsko i tužilačko vijeće je osnovano 2004. godine

⁵ Član 3. Zakona o VSTV-u propisuje: “ Vijeće kao nezavisni i samostalni organ ima zadatak da osigura nezavisno, nepristrasno i profesionalno pravosuđe kako je propisano u članu 17. ovog zakona.”

⁶ Član 22. Zakona o VSTV-u propisuje: “Sudijesu osobe koje se odlikuju profesionalnom nepristrasnošću, visokim moralnim kvalitetima i dokazanim stručnim sposobnostima.....”

⁷ Obavezno stručno usavršavanje sudija uvedeno je nakon osnivanja entitetskih centara za edukaciju sudija i tužilaca (čiji rad nadgleda VSTV). U skladu sa Zakonom o VSTV-u, svaki sudija mora ostvariti najmanje četiri dana stručnog usavršavanja, ali nigdje se ne pominje edukacija u oblasti etike.

Bosna i Hercegovina (“**BiH**”) predstavlja fascinantno i jedinstven slučaj za izučavanje reformi u multietničkom, postratnom društvu koje teži pridruživanju Evropskoj uniji (“**EU**”). Tokom 2003. godine EU je izjavila da je budućnost zemalja Zapadnog Balkana ¹ Evropska unija, ali samo pod uslovom da zadovolje standarde EU (Evropska Komisija, 2003.).² Uglavnom zbog ove težnje da postane članica EU, ali i zbog snažnog pritiska međunarodne zajednice, u BiH se dešavaju značajne reforme. Formiraju se nove institucije, a postojeće se reformišu kako bi se stvorila osnova za demokratsko društvo. Jedan od najvažnijih aspekata ovih reformi jeste reforma pravosuđa. Do 2004. godine reformu pravosuđa je u velikoj mjeri vodila međunarodna zajednica, prvenstveno Ured visokog predstavnika (“**OHR**”).³ Međutim, učešće OHR-a od 2004. godine je oslabljeno, pa je zadatak nastavka reforme pravosuđa povjeren institucijama BiH, prvenstveno Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (“**VSTV**” ili “**Vijeće**”).⁴ Glavni zadatak VSTV-a je osigurati održavanje nezavisnog, nepristrasnog i profesionalnog pravosuđa,⁵ putem *inter alia* imenovanja osoba visokih moralnih kvaliteta⁶. Međutim, svake godine zaprima se ogroman broj pritužbi na sudije, što očigledno ukazuje da ovo pitanje nije riješeno na pravi način.

Teško je očekivati od sudija da se poštuju etiku ukoliko nisu upoznati i educirani o etičkim standardima.⁷ Osobe koje žele postati sudije nemaju nikakvu formalnu edukaciju o sudijskoj etici prije imenovanja na mjesto sudije, jer nijedan pravni fakultet u BiH ne nudi to u svom planu i programu, a prije imenovanja nije obavezna nikakva edukacija ili kurs o etici.

Tokom procesa imenovanja moralne kvalitete kandidata su manje-više pitanje formalnosti, koje nije izloženo pravom razmatranju, a s druge strane u procesu unapređenja na viša mjesta ranije etičko ponašanje sudija nije odlučujuće tako da se lako unapređuju i oni koji su bili disciplinski sankcionisani. Pored toga, proces imenovanja i unapređenja sudija nije transparentan i podložan je zloupotrebama, dok istovremeno ne postoje efektivna pravila kojim bi se spriječio ili otklonio sukob interesa članova komisija koje obavljaju razgovor sa kandidatima i predlažu kandidate za imenovanje i unapređenje. Iako dva entitetska centra za edukaciju sudija i tužilaca (“**CEST**”) imaju zadatak osigurati adekvatnu edukaciju sudija nakon imenovanja, edukacija u oblasti etike gotovo da i ne postoji. Disciplinski mehanizam ima svoje nedostatke, što dodatno doprinosi nezadovoljavajućoj primjeni etičkih standarda. Osim toga, paralelnim i nekoordiniranim nadležnostima VSTV-a i ustanova Ombudsmena u vezi sa istragama i pritužbama protiv sudija ugrožava se nezavisnost pravosuđa, ali se rasipaju i oskudni resursi. Svi ovi faktori pojedinačno i zajedno dovode do toga da etički standardi za sudije nisu na tako visoku nivou kako je potrebno, što se više ne može tolerirati. Zbog ove manjkave politike ispaštaju građani i društvo u cjelini, jer se ne poštuju osnovna ljudska prava a strani investitori su obeshrabreni da investiraju u ekonomiju BiH. Zanemarivanje ovog pitanja može dovesti do nametanja radikalnih rješenja, uključujući i zatvaranje VSTV-a ili preuzimanje većine njegovih nadležnosti koje se odnose na nezavisnost, nepristrasnost i profesionalizam pravosuđa.

Svrha ovog rada jeste pokrenuti osnovna pitanja koja se odnose na podizanje etičkih standarda sudija unapređenjem procesa imenovanja i unapređivanja u svjetlu etičkih kriterija, edukacijom u oblasti etike, disciplinskim mehanizmom i koordinacijom sa ustanovom Ombudsmena. Ovaj

načelni dokument zasniva se na kombinovanju sljedećeg: istraživanja metodologije i sadržaja edukacije koja se nudi sudijama sa fokusom na kvaliteti i učestalosti edukacije iz oblasti etike, ispitivanja pritužbi bez odlaska na teren, studijama disciplinskih predmeta, pravnoj i komparativnoj analizi, relevantnim izvještajima, izvještavanjem u medijima i intervjuima. Jednom studijom se ne mogu obuhvatiti svi aspekti problema na koji se studija fokusira, pa su stoga moguća određena ograničenja u pogledu vrste i količine podataka dostupnih za analizu u ovoj studiji.

2 Opis problema

Etički standardi su principi koji promovisu vrijednosti, kao što je povjerenje, pravičnost i ispravno ponašanje. Etički standardi za sudije nisu samo poželjne vrline već su obavezni. Strožiji su nego u drugim profesijama s obzirom da pravo pojedinca da ostvari pravdu u velikoj mjeri zavisi od toga da li ih se sudija pridržava. Osiguravanje poštovanja etičkih standarda od strane sudija postaje sve važnije pitanje kako u starim demokratijama poput SAD, Kanade, Francuske, Italije, Ujedinjenog Kraljevstva, tako i u bivšim socijalističkim/komunističkim zemljama koje su nedavno pristupile ili treba da pristupe EU.

Kao potencijalni kandidat za članstvo u EU u skladu sa Sporazumom o EU,⁸ BiH mora ispuniti "politički kriteriji iz 1993."⁹ uključujući i politički kriterij, a to je postizanje stabilnosti institucija koje garantuju demokraciju, vladavinu zakona, ljudska prava i poštovanje manjina i njihovu zaštitu. Zahtjev za ispunjavanjem političkih kriterija postizanjem stabilnosti u institucijama prisililo je BiH da provede velike promjene u pravosuđu, uključujući i poštovanje etičkih standarda od strane sudija. Etički standardi za sudije u BiH, kako su definirani u posljednjoj deceniji uključuju pravičnost i nezavisnost u postupku, bez vanjskih pritisaka ili uticaja i bez straha od nečijeg uplitanja. Sudije imaju dužnost da održavaju i brane sudijsku nepristrasnost, jer je Ustavom zagantirano pravo svakome da o njegovom sporu raspravljaju i odlučuju nepristrasne sudije (VSTV, 2005.).¹⁰ Zanemarivanje i nepoštovanje ovih standarda obavezno i neizbježno vodi do nedostatka povjerenja i podrške javnosti za pravosuđe, a time i do njegove nestabilnosti.

Sadašnji pravosudni sistem ima korijene u socijalističkom jugoslovenskom režimu u kojem sudije nisu bile odgovorne društvu, već jedino komunističkoj partiji (Pružan, 2005). U prethodnom sistemu, kako se navodi u Ustavu Socijalističke Republike BiH, sudska vlast je bila dio ujedinjenog sistema vlasti i samoupravljanja radničke klase, tako da nezavisnost sudija nije proglašena. Kao dio ujedinjenog sistema vlasti, sudovi su bili obavezni slijediti principe i mišljenja Komunističke partije kako bi zaštitili socijalističku revoluciju i njeno nasljeđe, socijalističke odnose u društvu i društvenu imovinu. Nakon što je BiH stekla nezavisnost 1992. godine, izbio je rat koji je još više pogoršao sudijsko poštovanje etičkih standarda koji su bili izgrađeni tokom socijalističkog režima, a novoosnovana struktura je utvrdila temelje na tri jedno-etnička područja.

S obzirom da u drugim bivšim jugoslovenskim republikama proces reforme jedva da je i počeo, BiH je bila, zbog međunarodnog pritiska, regionalni lider u ovom procesu. To je značilo da nije postojalo uporedno regionalno iskustvo koje bi se moglo iskoristiti prilikom donošenja odluka o tome kako se treba provoditi proces podizanja etičkih standarda sudija. U protekloj deceniji BiH se suočavala sa mnogim poteškoćama, a glavne su se odnosile na imenovanje i unapređenje sudija, adekvatno obrazovanje i obučavanje sudija, disciplinski mehanizam i koordinaciju sa ustanovama Ombudsmena. Ovako velika ograničenja imala su veliki uticaj na koncepciju sistema etičkih standarda.

⁸ Član 49: "Svaka evropska zemlja može podnijeti zahtjev za članstvo ako poštuje principe iz člana 6(1)..."; član 6(1): "Evropska unija je zasnovana na principima slobode, demokratije, poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, i vladavine zakona Ugovora o Evropskoj Uniji.". Vidi Ugovor o Evropskoj Uniji, preuzeto 17.6. 2009 sa stranice <http://www.eurotreaties.com/maastrichteu.pdf>.

⁹ Relevantni kriteriji za članstvo u Evropskoj Uniji utvrđeni su od strane Evropskog Vijeća u Kopenhagenu 1993. godine (kriteriji iz Kopenhagena) a ojačani su 1995. godine od strane Evropskog Vijeća u Madridu, a njima se traži od novih zemalja članica da zadovolje ove kriterije prije pristupanja EU, odnosno političke, ekonomske i prihvatanje pravne stečevine Zajednice.

¹⁰ Vidi "Kodeks sudijske etike BiH", novembar 2005.

2.1 Imaginarni etički kriterij za imenovanje sudija

U ovom dijelu obrazložit ćemo ključne elemente i glavna pitanja koja se pojavljuju u vezi sa procesom imenovanja i unapređenja kao jedno od najvažnijih pitanja u bilo kojem pravosudnom sistemu, a etički kriteriji će biti postavljeni u cjelokupan kontekst ovog problema.

2.1.1 Prebrz proces ponovnog imenovanja

Većina sudija u BiH imenovana je tokom procesa ponovnog imenovanja u periodu između 2002. i 2004. godine. Ovaj proces ponovnog imenovanja, pod okriljem i snažnim vođstvom OHR-ove Nezavisne pravosudne komisije ("IJC"), započeo je u septembru 2002. godine i trajao do marta 2004. godine¹¹. Ovaj proces je bio potreba jer su mnogi od tada izabranih sudija bili imenovani tokom rata pod okolnostima koje su sa etičkog stajališta bile veoma sumnjive. Proces ponovnog imenovanja značio je da se sve sudije moraju prijaviti na javni konkurs. Podrazumijevao je puno podrobniju provjeru rada sudija koji su bili na funkciji. Približno 30% sudija od ukupnog broja sudija koji su bili na funkciji nisu ponovno izabrani. Veći dio od ovih 30% nisu imenovani zbog problema koji su na neki način bili povezani sa etikom, iako to nikad nije službeno objavljeno ili navedeno. Međutim, proces ponovnog imenovanja nije osigurao objektivnu i transparentnu ocjenu kandidata za mjesta sudija. Kako je IJC priznao "*Tokom tako kratkog vremenskog perioda i uz tako ograničen broj upražnjenih mjesta, bilo kakvo poboljšanje sveukupnog kvaliteta rada sudija i tužilaca, kao rezultat novog procesa imenovanja ne može se izmjeriti, ali teško da je značajan*" (Nezavisna pravosudna komisija, 2004.).

¹¹ IJC, je kao dio OHR-a, osnovana početkom 2001. godine i do kraja marta 2004. godine bila je vodeća ustanova za reformu pravosuđa.

2.1.2 Zahtjevna i manjkava procedura imenovanja

Imenovanje i unapređenje sudija kao glavna nadležnost VSTV-a o kojoj se najviše govori zahtijeva puno vremena i kapaciteta. Nakon što je 2004. godine uspostavljeno jedinstveno VSTV¹², preuzelo je nadležnosti za imenovanje sudija, uključujući i predsjednike sudova, sudije porotnike i rezervne sudije u svim sudovima u BiH, sa izuzetkom Ustavnog suda na državnom i entitetskom nivou.¹³ U međuvremenu, u 2006. godini, nadležnost VSTV-a za imenovanja proširena je i na sudske saradnike, a nedavno i na sudije novoosnovanih privrednih sudova u RS-u. Informacije o upražnjenim mjestima, intervjuima i odlukama o imenovanjima u posljednjih nekoliko godina pokazuju da će imenovanje sudija biti kontinuirani proces koji zahtijeva maksimalne napore i stalno unapređivanje procesa i prakse. Npr. u toku 2008.g, VSTV je raspisao 11 konkursa za 325 upražnjenih mjesta u pravosudnom sistemu. Ukupno se 1.457 kandidata prijavilo za ova mjesta. Istovremeno, članovi Vijeća, u svom svojstvu članova Komisije za obavljanje razgovora sa kandidatima, obavili su razgovor sa 505 osoba koje su se prijavile za posao (Visoko sudske i tužilačko vijeće, 2009. godine). Stoga, potreba za novim imenovanjima sudija, kao i za njihovim unapređenjem pokazuje od kolike je važnosti utvrđivanje objektivnih kriterija, u kojima etička pitanja imaju najveći značaj.

Iako VSTV donosi odluke kao kolektivno tijelo (15 članova), glavna odgovornost za imenovanje sudija leži na Komisiji za obavljanje razgovora sa kandidatima (obično 3 člana). Nakon obaveznog javnog raspisivanja konkursa za upražnjena mjesta sudija, proces imenovanja se odvija u nekoliko faza. Pod uslovom da kandidati ispunjavaju formalne uslove i ukoliko se radi o njihovoj prvoj prijavi za mjesto u pravosuđu, sa njima obavlja razgovor komisija koja zatim daje preporuke u vidu rang liste podvijeću. Većinom podvijeće jednostavno prihvata preporuke i daje prijedlog pred punim sastavom Vijeća. Na sjednici Vijeća članovi glasaju, pa čak iako Vijeće može

¹² Zakon o VSTV-u BiH objavljen je u *Službenom glasniku BiH* br. 25/04 (utorak, 1.6. 2004.) a stupio je na snagu danom objavljivanja.

¹³ Član 17. stav 1. tačke 1. i 2. Zakona o VSTV.

odbaciti predloženog kandidata, to se gotovo nikad ne dešava. Shodno tome, sistem procedure imenovanja ima ozbiljne nedostatke.

Kao prvo, procedura imenovanja nije transparentna, i neopravdano izostavlja javnost iz ovog procesa. Građani nemaju pristup bilo kojem dijelu prijavnih materijala za kandidate. Osim toga, građani nemaju pristup razgovorima koji se provode a sami razgovori se ne snimaju u originalu. U praksi ovo znači da komisije za obavljanje razgovora mogu pitati šta god žele, uključujući i pitanja o vremenu, a kandidati mogu odgovarati na bilo koji način, pa čak pokazati i potpuno neznanje, a da ishod ipak bude predlaganje tog kandidata za imenovanje. Ista netransparenčnost prati proces imenovanja do samog kraja, što znači do konačnog imenovanja određenih kandidata na mjesta sudija i tužilaca, i jednako se primjenjuje i na proces unapređenja. U ovakvim okolnostima, javnost ima malo razloga za povjerenje i poštovanje procesa imenovanja i unapređenja, a ključni elementi učešća javnosti i javne kontrole su izgubljeni.

Kao drugo, proces imenovanja se ne zasniva na objektivnim kriterijima niti etički kriterij igra značajnu ulogu u praksi. Prilikom razgovora sa kandidatima, od prijavljenih kandidata se traži da navedu svoje iskustvo i ličnu motivaciju za rad na upražnjenom mjestu. Pitanja koja se postavljaju svakom kandidatu nisu unaprijed pripremljena. Kandidati od svakog člana dobijaju ocjenu od 1 do 5 (1 je najveća ocjena). Ova ocjena je subjektivna, kao i kriteriji na osnovu kojih se daju ocjene. Predsjednik komisije sakuplja i sravnjuje ocjene. Komisija za obavljanje razgovora sa kandidatima zatim diskutuje o svim kandidatima i sačinjava spisak sa preporukama. Međutim, kriteriji za imenovanje se mogu razlikovati od jednog do drugog mjesta, i od jedne komisije do druge, s obzirom da ovi kriteriji nisu unaprijed pripremljeni, već predstavljaju dio razmatranja komisije za obavljanje razgovora sa kandidatima. Nakon ovog razgovora ne postoje drugi testovi za ocjenjivanje podobnosti kandidata i proces imenovanja je manje više automatski i zavisi od preporuka Komisije za obavljanje razgovora sa kandidatima. Pored toga, iako se postavljaju neka pitanja o etičkim standardima, koja su manje-više teorijsko poznavanje Etičkog kodeksa, prema mišljenju jednog bivšeg člana VSTV-a koji je obavio razgovore sa stotinama kandidata, nijedan kandidat nikad nije bio isključen iz imenovanja isključivo zbog nedovoljnog poznavanja etičkih standarda. Dalje, ne postoji mehanizam kojim bi se mogla izvršiti provjera o etičkom ponašanju kandidata. Veliku većinu preporuka Komisije za obavljanje razgovora sa kandidatima nekritično prihvata puni sastav Vijeća i osobe se imenuju bez ozbiljnog razmatranja etičkog kriterija. S druge strane, tokom procesa unapređenja, informacije o eventualnoj etičkoj nepodobnosti kandidata je obično sakupljao Ured disciplinskog tužioca ("**UDT**"). Međutim, članovi Vijeća sa kojima je obavljen razgovor i koji su učestvovali u ovom istraživanju, jasno su dali na znanje da se o nespornom kršenju etičkih standarda može govoriti samo na osnovu konačne odluke donesene u disciplinskom postupku.¹⁴ U praksi je to značilo da čak i kada postoje desetine pritužbi na rad sudije, on je i dalje dobar za unapređenje. Dalje, čak su i one sudije koje su disciplinski kažnjene zbog povreda etike, unaprjeđivani na više pozicije. Očigledno, postojeći sistem za imenovanja i unapređenje dovodi do imenovanja i unapređenja kandidata i sudija koji najvjerovatnije nisu najbolji i koji nemaju visoke moralne kvalitete, kako to zakonom zahtijeva.

Na kraju, pravila sukoba interesa za članove Komisija za imenovanje zapravo ne postoje, čime se ostvaruju još više mogućnosti za zloupotrebu procesa. Jedina odredba kojom se reguliše sukob interesa jeste član 6. Poslovnika o radu VSTV-a¹⁵ prema kojem članovi VSTV-a imaju obavezu obavijestiti predsjednika o svakom potencijalnom sukobu interesa koji se može pojaviti tokom njihovog rada. Uslovni element ove odredbe predviđa izuzeće člana Vijeća "*ako postoje okolnosti koje dovode u sumnju nepristrasnost člana Vijeća*". Ne postoje nikakva pravila niti

¹⁴ Članovi Vijeća sa kojima je obavljen razgovor nisu pristali objelodanjivanje njihovih imena, te se stoga čuvaju kao povjerljivi podaci.

¹⁵ Službeni glasnik BiH, br. 44/09

uputstva kojima se obrazlaže koje okolnosti mogu ili treba da dovode u sumnju, ili drugim riječima, šta se može ili treba proglasiti sukobom interesa. Uobičajeno je da članovi Vijeća odlučuju o imenovanju ili unapređenju svojih dugogodišnjih kolega iz istog suda ili prijateljevih rođaka. Ponekad članovi Vijeća odlučuju o svojim trenutnim ili budućim nadređenim (predsjednici sudova), dok su trenutno tri člana Vijeća advokati koji odlučuju o unapređenju sudija pred kojima oni zastupaju svoje klijente. Ne postoji statistika o slučajevima izuzeća članova Vijeća, a kao što se može vidjeti iz zapisnika sa sjednica Vijeća, radi se o izuzetno rijetkim slučajevima. Opisana situacija rezultira pričama i nezadovoljstvom među pripadnicima pravne zajednice, a posebno među kandidatima koji nisu imenovani.

2.2 Neadekvatna edukacija i obuka iz oblasti etike

U mnogim strateškim dokumentima, sve od početka reforme pravosuđa prepoznaje se važnost edukacije u pravosuđu BiH (Mujanović, 2008). Kao rezultat ovih napora, u 2003. godini osnovani su javni centri za edukaciju sudija i tužilaca u oba entiteta. Uloga centara za edukaciju sudija i tužilaca je osigurati pripremu i realizaciju programa edukacije za sudije i tužioce.¹⁶

Rad centara za edukaciju sudija i tužilaca općenito se predstavlja kao uspješan, ali ne postoje pouzdane informacije koje bi to potvrdile. Iako učesnici održanih edukacija interno ocjenjuju svaku pojedinačnu obuku koju prođu, ovo nije dovoljno za procjenu njene stvarne vrijednosti. Nikad nije provedeno ocjenjivanje kompletne edukacije koju pružaju centri za edukaciju sudija i tužilaca. Evaluacija je dio razvojnog procesa i trebalo bi da obuhvati analizu edukacijskog programa u cjelini, da bude što sveobuhvatnija i detaljnija, i da utiče na buduće odluke i aktivnosti u vezi sa edukacijom (Miglič, 2007). Samo nakon adekvatnog procesa ocjenjivanja može se tvrditi da li je sistem funkcionalan, a ostvareni rezultati bi bili solidna osnova za donošenje najboljih odluka.

U pogledu edukacije i obuke iz etike, postavimo dva pitanja: nedovoljna edukacija iz oblasti etike prije i poslije imenovanja, neadekvatna metodologija i sadržaj.

2.2.1 Nedovoljna edukacija iz oblasti etike prije i poslije imenovanja

Neki mogu tvrditi da se etika, uključujući sudijsku etiku može naučiti iz životnog iskustva, međutim, formalna edukacija iz sudijske etike bi trebalo da bude uslov za osobe koje će postati sudije. Trenutno su samo osobe koje završe pravni fakultet podobne za imenovanje na mjesta sudija i tužilaca. Međutim, pravni fakulteti u BiH ne nude nijedan predmet ili kurs o sudijskoj etici¹⁷ što dovodi do toga da se imenuju osobe na mjesta sudija i tužilaca bez prethodne edukacije iz etike.

Iako se značaj edukacije iz sudijske etike prepoznaje u strateškim dokumentima, pažnja koja joj se pridaje je minimalna. U Strateškom planu VSTV-a unapređenje edukacije u primjeni etike za nosioce sudijskih funkcija navodi se kao strateški prioritet (VSTV, 2007). Međutim, u praksi edukacija sudija o etici je daleko od prioriteta. Programi centara za edukaciju sudija i tužilaca odnose se na 8 edukativnih oblasti od kojih se nijedna ne odnosi na etiku (centri za edukaciju sudija i tužilaca, 2008.). Osim toga, u 2009. godini, centri za edukaciju sudija i tužilaca uključili su u svoje programe profesionalne edukacije za sudije samo jedan dan za edukaciju o etici, što je, s obzirom na maksimalni broj učesnika, samo oko 4% od ukupnog broja sudija u BiH. Ako se ovakva dinamika nastavi, jedan sudija u BiH će imati jednodnevnu obuku iz oblasti etike svakih

¹⁶ Više informacija za oba centra možete naći na Internet stranicama: <http://www.fbih.cest.gov.ba/> i <http://www.rs.cest.gov.ba/>

¹⁷ Spisak predmeta na tri najveća pravna fakulteta dostupan je na sljedećim stranicama Interneta: Pravni fakultet u Sarajevu: www.pfsa.unsa.ba, PF u Mostaru <http://pfmo.ba/> PF u Banja Luci <http://www.pfbl.rs.rs/>

25 godina. Ovo je puno manji značaj od onoga koji se ovom pitanju daje u strateškim i drugim dokumentima, a značajno zaostaje i za očekivanjima građana.

Iako edukacijski program "početne obuke" obuhvata obuku o primjeni Etičkog kodeksa, značaj sudijske etike se ponovno ozbiljno potcjenjuje. Izrađeni su moduli za edukaciju novih uposlenika u sudstvu i "osoba koje namjeravaju postati sudije", koji se trebaju realizirati tokom perioda od tri godine. U okviru ovih modula, samo jedan predmet od ukupno 17 se odnosi na etiku, a izučava se samo tokom prve godinu ovog trogodišnjeg programa, i nosi naziv "profesionalni i etički standardi". Ovo znači da je samo 2% od trogodišnje stručne sudijske edukacije posvećeno etici. Isti trend se nastavlja u planovima centara za edukaciju sudija i tužilaca za 2010. godinu (Centri za edukaciju sudija i tužilaca, 2009), u kojima je samo jednodnevna edukacija planirana kao predmet sudijske etike. Očigledno, ne postoji napredak u prepoznavanju etičke edukacije sudija kao prioriteta.

2.2.2 Neadekvatna metodologija i sadržaj

Jedan od problema edukacije, uključujući i edukacije iz sudijske etike, jeste metodologija, s obzirom da edukacija sudija nije organizirana kao stručna edukacija već više kao akademska i *ex cathedra*. Kao posljedica ovakvog akademskog pristupa, u programima centara za edukaciju sudija i tužilaca utvrđeno je 9 oblasti za kontinuiranu edukaciju sudija,¹⁸ koje su uglavnom sadržane u okviru redovnih studija na fakultetu. Ne samo da se uglavnom održava akademski pristup, već se također ne daje adekvatan značaj ličnom razvoju, konkretnije edukaciji iz etike. Sudije su stručnjaci, i svi najmanje posjeduju fakultetsku diplomu, pa je stručna edukacija svakako primjerenija od akademske. Sudovi i pravosuđe u cjelini, je organizacija gdje važi većina principa upravljanja ljudskim resursima. Ovi osnovni principi upravljanja ljudskim resursima obuhvataju stručnu edukaciju i obuku, te razvoj određenih ličnih vrijednosti. Cilj ovog razvoja je postizanje organizacijskog cilja, putem efikasnog korištenja ljudskih resursa (Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine, 2006.).

U edukaciji sudija i tužilaca u BiH evidentno nedostaje izučavanje sudske prakse pojedinih slučajeva, kao alternativne metode edukacije. Studije slučaja su veoma efektivne i imaju značajne prednosti, a naročito su pogodne za složene analize u kontekstu stvarne životne situacije. Edukacija iz oblasti etike treba više biti fokusirana na iskušenja i izazove u vezi sa pitanjima iz stvarnog života nego na teorijska predavanja koja su obično teška za zapamtiti ili primijeniti u radu sudija. Najbolji izvori za studije slučaja iz oblasti etike su disciplinski predmeti koje pokreće Ured disciplinskog tužioca. Ukoliko se slučajevi budu analizirali tokom edukacija o etici, ovaj pristup bi mogao doprinijeti unapređenju cjelokupne metodologije edukacije sudija.

Trenutno se edukacija fokusira samo na zakonsku osnovu etike, kao što je Etički kodeks i srodni zakoni, što je nedovoljno za podizanje etičke svijesti sudija. Pojedinaac se ne ponaša etičnije ako mu se obrazloži Etički kodeks. Potrebno je puno više da bi sudija unaprijedio svoj lični etički okvir - od uključivanja ličnih vrijednosti do rješavanja svojih etičkih dilema. Vrijednosti, pretpostavke, vjerovanja i očekivanja (George i Jones, 2007) vode sudije u donošenju odluka. Ne radi se samo o činjenicama i tumačenju zakona. Za izuzetnog sudiju potrebna je edukacija sa realnijim analizama slučaja, zajedničkom diskusijom, te ličnim i emotivnim učešćem.

Ovakva marginalizacija edukacije i obuke iz sudijske etike, kao i neprimjerena metodologija i sadržaj edukacije je neprihvatljiva za lično i profesionalno napredovanje sudija i dovodi do snižavanja etičkih standarda.

¹⁸ Devet oblasti kontinuirane edukacije sudija, u koje nije uključena etika, su: krivična, civilna, administrativna, radna i porodična, privredna i finansijska, prekršaji, posredovanje, Evropski zakon i Evropske integracije, te vještine.

2.3 Nedovoljan disciplinski mehanizam

Svrha ovog dijela jeste pokrenuti osnovna pitanja podizanja etičkih standarda sudija unapređivanjem disciplinskog mehanizma. Kako se može detaljnije vidjeti u Prilogu A, na značaj disciplinskog mehanizma sudijske etike u evropskim zemljama, ukazuje činjenica da je u 2006. godini zbog disciplinskih prekršaja sankcionisano 831 sudija (CEPEJ, 2008). Postojeći disciplinski mehanizam u BiH pravosuđu uspostavljen je u periodu između 2002. i 2004. godine. Ured disciplinskog tužioca je prije svega nadležan za ispitivanje pritužbe protiv sudija koji su navodno počinili disciplinske prekršaje, a VSTV putem svojih disciplinskih komisija donosi konačne odluke o disciplinskoj odgovornosti.¹⁹ Glavne poteškoće u vezi sa disciplinskim mehanizmom u BiH su:

1. Preveliki broj neosnovanih pritužbi
2. Nedovoljni kapaciteti Ureda disciplinskog tužioca
3. Nedostatak transparentnosti u disciplinskim postupcima

2.3.1 Prevelik broj neosnovanih pritužbi

Javnost na BiH pravosuđe gleda sa nepovjerenjem jer misle da je pravosuđe veoma korumpirano, što rezultira podnošenjem velikog broja pritužbi (*Transparency International BiH, 2007*).²⁰ Međutim, nije bilo pouzdanih dokaza o razlozima za ovakvu situaciju. U Evropi je uočena potreba za detaljnijim informacijama u pogledu zadovoljstva građana sa pravosuđem i povjerenja u sudove²¹, a također se pokazuje da je BiH među 39% zemalja članica CEPEJ-a²² koje ne provode ankete među korisnicima i pravnim stručnjacima za mjerenje javnog povjerenja i zadovoljstva, a obuhvaćeno je i detaljno obrazloženje.

Iako se u proteklih 5 godina u prosjeku podnosilo više od 1.400 pritužbi na rad pravosuđa²³, utvrđeno je da je samo nekolicina pritužbi osnovana. Najnoviji raspoloživi podaci pokazuju da je u prosjeku 2% od podnesenih pritužbi bilo osnovano²⁴, a 98% pritužbi je odbačeno. Uzrok ovakve situacije uglavnom leži u nedovoljnom poznavanju nadležnosti UDT-a, ali raspoloživi podaci UDT-a također pokazuju da se većina odbačenih pritužbi odnosi na navodne procesne greške i odugovlačenje postupka.²⁵ Istovremeno, tipično neetičko ponašanje sudija u BiH u osnovanim pritužbama obuhvatilo je: ponašanje u sudu i izvan suda koje šteti ugledu sudije, miješanje u postupanje sudije ili tužioca, neopravdana kašnjenja u donošenju odluka, uporno i neopravdano kršenje pravila postupka, itd (VSTV, 2009).

2.3.2 Nedovoljan kapacitet UDT-a

Strateški dokumenti sektora pravosuđa u BiH zalažu se za jačanje UDT-a kako u pogledu ljudskih tako i u pogledu materijalnih resursa, ali cilj još nije postignut. U Strateškom planu UDT-a utvrđeno je da je UDT primao prevelik broj pritužbi, puno više nego što je mogao adekvatno riješiti (VSTV, 2007). Strateškim ciljem VSTV-a broj 9, u vezi sa aktivnostima UDT-a, utvrđena su dva prioriteta kojima se naglašava potreba za dodatnim finansijskim sredstvima radi postizanja ovih ciljeva.

Broj uposlenika UDT-a je nedovoljan za djelotvorno primanje svih pritužbi. UDT nije mogao efikasno i djelotvorno obavljati neke od svojih glavnih aktivnosti kao što su posjete sudovima i razgovor sa svjedocima, zbog ogromnog broja pritužbi koje oduzimaju većinu radnog vremena i nedovoljnih resursa za rad na njima. UDT ima 10 uposlenika, 7 pravnik i 3 pomoćnika, a u poređenju sa drugim sličnim institucijama i pritužbama koje te institucije primaju pokazuje se

¹⁹ U članu 56. Zakona o VSTV-u, navode se 23 disciplinska prekršaja.

²⁰ Prema ovoj studiji, u zemlji preovladava generalno mišljenje da je pravosuđe korumpirano. Korupcija u pravosuđu ne mora imati iste karakteristike kao korupcija u drugim aspektima života (traženje ili nudičenje mita, privilegovani položaj u javnim nabavkama, itd.), ali preuzima izuzetno sofisticirani oblik postizanja određenih beneficija tokom sudskog postupka. Rješavanje predmeta prije reda, rješavanje predmeta u ubrzanom postupku, nepropisno odugovlačenje prilikom donošenja odluke ili odugovlačenje prilikom prosljeđivanja predmeta žalbenom sudu, se mogu smatrati korupcijom. Osim toga, favoriziranje nekih advokata u predmetima obavezne odbrane u odnosu na druge, također se mogu smatrati korumpiranim ponašanjem. Gotovo je nemoguće dokazati korupciju u svim takvim slučajevima.

²¹ Izvještaj CEPEJ, izdanje 2008. (podaci iz 2006): *Efikasnost i kvalitet pravosuđa*. Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (CEPEJ). str..67

²² Prema izvještaju radi se o 18 od 46 zemalja.

²³ Godišnji izvještaj VSTV-a za 2008. godinu, na strani Interneta www.hjpc.ba

²⁴ Kreće se od 1% do 4.5% u periodu proteklih 5 godina, a prosjek je 2%. Izvor: Godišnji izvještaj VSTV-a, sa stranice Interneta www.hjpc.ba

²⁵ Autori ovog rada rade u UDT-u od njegovog uspostavljanja, pa imaju lična saznanja i pristup svim pitanjima koja su istaknuta u pritužbama podnesenim UDT-u, ali po jedinosti pojedinačnih pritužbi se ne mogu objavljivati jer se radi o povjerljivim podacima koje nisu dostupne javnosti.

da je ovaj broj nedovoljan. Na primjer, IJC, koji je obavljao poslove današnjeg UDT-a u periodu od aprila 2001. godine do marta 2004. godine, imao je u prosjeku 20 pravnika, koji su rješavali oko 100 pritužbi mjesečno, a oni su čak imali pomoć pravnika iz drugih odjeljenja.²⁶ Danas, UDT ima sličan mjesečni broj predmeta, ali triput manje pravnika. Pored toga, nadležnost UDT-a od 2006.-2007. se proširila jer sada pod njegovu nadležnost spadaju i sudije bivših sudova za prekršaje i sudski saradnici. Poređenje sa sličnim stranim institucijama pokazuje da UDT i dalje nema dovoljan broj uposlenih. Tabela koja slijedi sadrži uporedne podatke pritužbi koje zaprima UDT i pritužbi koje zaprimaju relevantne institucije u SAD, i pokazuje da bi UDT trebalo da ima još 6 pravnika kako bi adekvatno mogao odgovoriti na zabrinutost javnosti radom sudija i pravosuđa.

²⁶ Konačni izvještaj IJC-a, 2004.

Zemlja	Broj pravnika	Prosječan mjesečni broj pritužbi
BiH (2009)	7	97
Teksas	9	95
Kalifornija	13	80
Njujork	17	110

Tabela 1.
Uporedni pregled broja pravnika i pritužbi

Izvor: Informacije dobijene od Komisije za praćenje rada sudija iz Kalifornije u 2006. godini kombinovane sa podacima UDT-a za 2009. godinu.

S obzirom na prekratak rok zastare za rješavanje pritužbi, odnosno dvije godine od započinjanja rada, pravnici zaposleni u UDT-u se konstantno bore da završe svoje istrage. Ne samo da je bilo nemoguće efikasno istražiti sve predmete u tom vremenskom periodu, već je došlo i do opravdanog nezadovoljstva među podnosiocima pritužbi koji nisu mogli shvatiti zbog čega je potrebno tako puno vremena. Povećanje broja uposlenika UDT-a bi dovelo do povećanja efikasnosti, period čekanja bi bio sveden na minimum, a sigurno bi došlo i do povećanja povjerenja javnosti u disciplinski mehanizam u cjelini.

2.3.3 Nedostatak transparentnosti u disciplinskim postupcima

Disciplinski postupci treba da budu što transparentniji kako bi zadovoljili standarde Evropske konvencije o ljudskim pravima (Konvencija) i odredbe Zakona o VSTV-u. Transparentnost postupka, kako je predviđeno u Konvenciji, se uglavnom postiže putem prava na javni postupak. Zakon o VSTV-u (član 68.) prepoznaje ovaj princip i omogućava da se disciplinski postupak vodi na pravičan i transparentan način, te predviđa mogućnost isključenja medija i javnosti u određenim okolnostima. Logika i suština ove odredbe je omogućavanje da postupak (u ovom slučaju disciplinski postupak) uvijek bude javan, a izuzeci od ovog pravila su strogo ograničeni.

U praksi, disciplinski postupci protiv sudija u BiH su tajni i izvan kontrole javnosti. Iako gore navedene odredbe garantuju javni karakter postupka, disciplinski postupci nisu javni. Ovo nije rezultat nekih formalnih odluka, već praksa. Informacije o pokrenutim disciplinskim postupcima se uopšte ne objavljuju, postupci se provode bez obavještanja javnosti o vremenu i mjestu održavanja, postupci se provode u prostorijama VSTV-a na posljednjem spratu visokosigurnosne zgrade pravosudnih institucija BiH, koja je dostupna građanima samo uz posebno dozvolu. Zbog toga, novinari i građani nikad ne prisustvuju postupcima, pa čak ni u izuzetnim situacijama. Ovo potkopava povjerenje u VSTV i pravosuđe, i očito zahtjeva promjene koje ne iziskuju troškove.

2.4 Paralelne i nekoordinirane nadležnosti VSTV-a i ureda Ombudsmena

U ovom djelu obrazložiti ćemo kako su VSTV-u i institucijama Ombudsmena dodijeljene paralelne i nekoordinirane nadležnosti za ispitivanje pritužbi uloženi protiv sudija i kako postojeći sistem ne doprinosi poboljšanju etičkih standarda sudija, potkopava integritet i nezavisnost pravosuđa, te dovodi do bespotrebnog rasipanja ionako oskudnih resursa.

Tokom perioda socijalizma u BiH nije postojala nijedna institucija koja bi se bavila rješavanjem pritužbi protiv sudija. Prvi propisi kojima je uvedena institucija Ombudsmena doneseni su dok je rat još uvijek divljao u BiH, sredinom 1994, kada je usvojen Ustav Federacije BiH²⁷ kojim je uspostavljena institucija Ombudsmena Federacije BiH, kao entitetskog Ombudsmena (**"Ombudsmen FBiH"**). Krajem 1995, kada je potpisan Dejtonski mirovni sporazum,²⁸ formirana je institucija Ombudsmena na državnom nivou²⁹ (**"Ombudsmen BiH"**). Konačno, Ombudsmen Republike Srpske, kao Ombudsmen drugog entiteta (**"Ombudsmen RS"**), uspostavljen je Zakonom o Ombudsmenu RS 8.2. 2000.godine.³⁰

Sve institucije Ombudsmena su dobile nadležnost da ispituju pritužbe protiv sudija i da utiču na postupak koji istražuju. Na primjer, Ombudsmen FBiH je imao pravo i da interveniše u postupku koji je u toku i da pokrene postupak pred nadležnim sudom.³¹ Ombudsmen RS je dobio ovlaštenje za provođenje istraga u predmetima lošeg funkcionisanja pravosudnog sistema,³² te ovlaštenje da može prosljediti predmet Ustavnom sudu Republike Srpske³³. Ombudsmen BiH je dobio ovlaštenje da istraži sve pritužbe u kojima se navodi da je osoba žrtva određenih povreda u BiH,³⁴ da može tražiti saradnju od bilo koje osobe, ne isključujući sudije,³⁵ i da može pokrenuti postupak pred Domom za ljudska prava, uključujući intervenciju u bilo kojem postupku pred Domom.³⁶ Dalje, nadležnost Ombudsmena BiH je dopunjena Zakonom o Ombudsmenu BiH, prema kojem je zadržana njegova nadležnost da se po potrebi, može umiješati u sudski postupak.³⁷ Ove odredbe su ukazale da su sve tri institucije Ombudsmena u određenoj mjeri bile nadređene sudovima i da su mogle uticati na sudske postupke kao i na pojedinačne slučajeve, na taj način dovodeći do namjernog ili nenamjernog potkopavanja nezavisnosti pravosuđa.

U oba entiteta tokom 1999.-2000. učinjeni su dodatni naponi na unapređenju poštovanja etičkih standarda od strane sudija, koji su međutim doveli do još jednog neuspjeha. Etički kodeksi za sudije, po prvi put u istoriji BiH, usvojeni su 1999. godine³⁸, a doneseni su novi zakoni o sudijskoj i tužilačkoj službi u kojima se od sudija zahtijeva da poštuju standarde navedene u kodeksima, jer u suprotnom mogu biti podvrgnuti disciplinskom postupku.³⁹ Međutim, kodeksi nisu poštivani, a disciplinski postupci su pokretani prilično rijetko (Međunarodna krizna grupa, 2002.). Nije postojao nijedan jedini slučaj u kojem je sudija smijenjen ili u kojem je protiv njega vođen postupak zbog neetičnog ponašanja (ABA CEELI, 2001).⁴⁰ Istovremeno, većina sudija je, u najboljem slučaju, bila samo površno upoznati sa odredbama kodeksa, a neki nisu bili upoznati sa kodeksima uopšte, dok neki nisu bili sigurni da li su takvi kodeksi usvojeni.⁴¹ Postojala je jasna *"nesposobnost mnogih sudija da ocjenjuju pravna pitanja bez uključivanja svojih sopstvenih etičkih predrasuda"*⁴². Na ovaj način, iako je 15 institucija radilo na pritužbama protiv sudija, ovaj proces je bio u potpunosti nekoordiniran i u velikoj mjeri zatvoren za javnost, što je dovelo do značajnih troškova i minimalnih rezultata uspostavljenog sistema.

Izrađena je nova strategija za postupanje po pritužbama protiv sudija, ali ova strategija nije uspjela uspostaviti koordinaciju među nadležnim institucijama. U 2002. godini visoki predstavnik je izmijenio entitetske ustave i nametnuo tri zakona kojima su uspostavljena tri VSTV-a,

²⁷ Ustav Federacije BiH usvojila je Ustavna skupština Federacije BiH, na sjednici održanoj 24.6. 1994.

²⁸ Opći okvirni sporazum za mir u BiH (Pokrenut u Dejtonu 21.11. 1995. a potpisan u Parizu 14.12.1995). Ombudsmen za ljudska prava BiH uspostavljen je Ustavom BiH kako je predviđeno Aneksom 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, a dalje je reguliran Aneksom 6 Sporazuma. Ustanova je počela sa radom 1996. godine sa dva ureda, jednim u Sarajevu, a drugim u Banja Luci.

²⁹ Ibid, Aneks 6 - Sporazum o ljudskim pravima.

³⁰ Uvođenje ove institucije u pravni sistem Republike Srpske bilo je jedan od uslova za prijem BiH u Vijeće Evrope. Zakon je usvojila Narodna skupština Republike Srpske. Prve ombudsmene je imenovao tadašnji Ombudsmen za ljudska prava BiH 28. 4. 2000. godine, a predstavke su počeli primiti 30.11.2000. godine.

³¹ Ustav FBiH, član 6.

³² Član 4. stav 1. Zakon o Ombudsmenu Republike Srpske.

³³ Ibid, član 4 stav 3.

³⁴ Aneks 6 - Sporazum o ljudskim pravima, dio B, član V/2.

³⁵ Ibid, član VI.

³⁶ Ibid, član V.

³⁷ Član 4. Zakona o Ombudsmenu BiH.

³⁸ Vidi „Etički kodeks za sudije u Federaciji BiH“, juni 1999 i „Kodeks sudijske i tužilačke etike u Republici Srpskoj“, juni 1999.

³⁹ Zakon o sudijskoj i tužilačkoj službi u Federaciji u članu 2. i 24. zahtijeva od sudija da uvijek poštuju standarde navedene u kodeksima. Vidi „Zakon o sudijskoj i tužilačkoj službi Federacije“. Isto tako vidi „Zakon o sudovima i sudijskoj službi u Republici Srpskoj“, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 13/2000, član 5.

⁴⁰ ABA CEELI, „Indeks reforme pravosuđa za BiH“, oktobar 2001, str. 22.

⁴¹ Ibid, str. 26.

⁴² Ibid, str. 24.

dva na entitetskom i jedan na državnom nivou.⁴³ U junu 2004. godine novi Zakon o jednom VSTV-u BiH objedinio je tri postojeća vijeća u jedno,⁴⁴ preuzimajući većinu odredbi iz prethodna tri zakona koje se odnose na ispitivanje pritužbi i ovlaštenja UDT-a, čiji ured je u okviru VSTV-a, da prima i ispituje pritužbe protiv sudija.⁴⁵ Ponovno se ne pominje koordinacija sa tri institucije Ombudsmena u vezi sa ispitivanjem pritužbi protiv sudija, a nijedan relevantan zakon ne sadržava odredbe koje bi zabranile paralelnu istraga istih pritužbi u slučaju da se posebno dostave ovim institucijama.

VSTV je površno pokušao unaprijediti saradnju sa entitetskim Ombudsmenima, ali nije uspio postići nikakve značajnije rezultate. U novembru 2005. godine potpisani su posebni sporazumi između VSTV-a i entitetskih Ombudsmena sa navodnim ciljem jačanja saradnje VSTV-a i ovih institucija. U ovim sporazumima se predviđa da će se cilj postići održavanjem periodičnih sastanaka, razmjenom izvještaja, zajedničkim radom na pitanjima zajedničke nadležnosti, a sporazumi su inspirisani sličnim sporazumima koji su potpisani 2001. godine između Općeg pravosudnog vijeća u Španiji i Ombudsmena u Kataloniji.⁴⁶ Međutim, nijedna od predviđenih aktivnosti nije provedena u praksu, pa je VSTV, na primjer, donio mišljenje u septembru 2006. godine da sve institucije, bez izuzetka, uključujući institucije Ombudsmena, moraju tražiti prethodnu saglasnost VSTV-a za provjeru informacija koje se odnose na pritužbe protiv sudija. Bilo je očigledno da je pokušaj VSTV-a iz 2005. da unaprijedi saradnju bio nedragovoljan odgovor na inicijativu koja je došla iz slične institucije u Španiji. Međutim, ni VSTV ni institucije Ombudsmena nisu ozbiljno pristupile unapređenju svoje saradnje.

Institucionalni i pravni okvir doveo je do podnošenja velikog broja pritužbi na rad pravosuđa i sudija kako institucijama Ombudsmena tako i VSTV-u. Evidentirani podaci od 2000. do 2002. godine pokazuju da Ombudsmeni BiH u prosjeku primaju 1.600 pritužbi godišnje (Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2003. godine). Naredna tabela pokazuje dostupne informacije o broju pritužbi koje se podnose Ombudsmenu RS, Ombudsmenu FBiH i VSTV-u. Iako ne postoje dostupne informacije zbog pravila o povjerljivosti i tajnosti, može se opravdano pretpostaviti da su se mnoge pritužbe podnesene institucijama Ombudsmena odnosile na iste predmete koje je istraživao i VSTV.

Godina	Ombudsmen RS	Ombudsmen FBiH	VSTV
2004.	1.536 ili 30,3% od ukupno 5.070		1.056 ⁴⁷
2005.	2.101 ili 33,9% od ukupno 6.197	2.034 ili 40% od ukupno 5.061	1.776
2006.	2.410 ili 31,74% od ukupno 7.592		1.719
2007.	1.776 ili 31,04% od ukupno 5.722		1.429

Izvor: Godišnji izvještaj Ombudsmena RS za 2004, 2005, 2006. i 2007.
Godišnji izvještaj FBiH za 2005.
Godišnji izvještaj VSTV-a za 2004, 2005, 2006. i 2007.

Prilikom ispitivanja pritužbi protiv sudija institucije Ombudsmena su ozbiljno ugrozile nezavisnost pravosuđa. Na primjer, Ombudsmen FBiH je samo u 2005. godini intervenirao u stotinama predmeta koji se vode pred sudovima. U jednom takvom predmetu br. X:323/05, nakon intervencije Ombudsmena FBiH, sudija je postupio u skladu sa onim što je Ombudsmen smatrao ispravnim u postupku (Ombudsmeni za ljudska prava FBiH, 2006.),⁴⁸ ili Ombudsmen FBiH, Ured u Travniku, prihvatio je 32 pritužbe protiv sudija Općinskog suda u Travniku, i intervenirao u svih

⁴³ Zakon o VSTV-u BiH; Zakon o VSTV-u FBiH; Zakon o VSTV-u RS.

⁴⁴ Ovaj zakon je donio državni parlament, a to je bio ohrabrujući znak da su lokalne vlasti konačno shvatile da je u interesu BiH da ima takav zakon i takve institucije koje će se brinuti za pravosuđe.

⁴⁵ Ibid, član 64.

⁴⁶ Izvještaj za štampu VSTV-a od 30.11.2005. dostupan na Internet stranici: <http://www.hjpc.ba/pr/preleases/1/?cid=2299,2,1>, koja je pregledana 6.1. 2010.

Tabela 2:
Pritužbe na rad pravosuđa podnesene institucijama entitetskih Ombudsmena i VSTV-u

⁴⁷ Period do 31.3. nije uključen, pošto je UDT zvanično počeo sa radom 1.4.2004.

⁴⁸ Strana 71.

⁴⁹ Ibid, strana 106.

⁵⁰ Strana 27.

⁵¹ Aneks II.

⁵² Ovo je prevod sa domaćeg jezika na engleski koji su izvršili autori ovog rada.

32 predmeta, nakon čega su sudije postupile u skladu sa onim što su Ombudsmeni smatrali ispravnim u 28 predmeta, dok je postupak u četiri predmeta još uvijek bio u toku⁴⁹. Ombudsmen RS je postupao na isti način.⁵⁰ Ni Ombudsmen BiH nije predstavljao izuzetak u potkopavanju nezavisnosti pravosuđa. Ne samo da je Ombudsmen BiH intervenirao kod sudija u postupcima koji su bili u toku u najmanje 13 predmeta tokom 2002.godine, nakon čega su sudije odmah uradili ono što je Ombudsmen od njih tražio (Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2003.)⁵¹, Ombudsmen BiH je u Specijalnom izvještaju uputio sljedeću prijetnju:

„U slučaju podnošenja formalne pritužbe instituciji Ombudsmena, on će ... na vrijeme poduzeti odgovarajuće formalne radnje uključujući prijavljivanje i izlaganje dotičnog sudije javnosti”⁵².

Ovakva praksa institucija Ombudsmena dovela je do toga da sudije ne tretiraju jednako sve strankama, jer su oni koji su se obratili institucijama Ombudsmena imali prioritet u odnosu na one koji nisu. Primjenom ovakve nesretne prakse institucije Ombudsmena su podsjetile sudije na socijalističke prakse, ne ostavljajući nikakvu sumnju da su intervencije koje dolaze izvan pravosuđa u predmetima koji su u toku prihvatljive. Na ovaj način, institucije Ombudsmena su neprimjereno ugrozile nezavisnost pravosuđa, s obzirom da se gore navedeno ne odnosi samo na odluke sudija u vezi sa primjenom zakona na činjenice, već se odnosi i na vođenje postupka. Međutim, ovaj problem nikada nije ozbiljno razmatran, niti su nadležne institucije ikad postavile ovo pitanje, pa tako nikad nije izrađena politika za rješavanje ovog veoma ozbiljnog pitanja.

Paralelne i nekoordinirane nadležnosti institucija Ombudsmena i VSTV-a doprinijele su neopravdano skupom sistemu kojeg je teško održavati. Naredna tabela pokazuje da se budžeti tri institucije Ombudsmena procjenjuju na milione eura.

Tabela 3:
Troškovi institucija Ombudsmena,
2001 - 2007

Godina	BiH	RS	FBiH
2001.	2.800.000	1.218.100	356.600
2002.	1.900.000	1.752.615	3.128.260
2003.	1.911.848	1.687.868	3.108.170
2004.	1.939.668	1.735.492	3.006.100
2005.	1.774.272	1.043.263	3.501.937
2006.	1.775.000	1.078.663	2.906.275
2007.	1.750.486	1.106.663	2.367.440

Napomena: Troškovi su prikazani u konvertibilnim markama (KM).

Izvor: BiH - Godišnji izvještaji Ombudsmen za ljudska prava BiH za period od 1996. do 2007.

RS - Godišnji izvještaji Ombudsmena RS za period od 2001. do 2007.

FBiH -Zakon o izvršenju budžeta za FBiH od 2001. do 2007.

Tokom 2003. godine mjesečna neto plaća Ombudsmena FBiH (a bilo ih je troje) iznosila je 4.579 KM, a u RS 3.536 KM, zamjenici Ombudsmena imali su 4.040 KM u FBiH i 2.947 KM u RS, pomoćnici Ombudsmena imali su 3.117 KM u FBiH i 2.526 u RS (Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine, 2004). Istovremeno je prosječna neto plaća radnika bila 7-9 puta manja u RS odnosno 379 KM, i 6-8 puta manja u FBiH odnosno 524 KM (Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine, 2007.). Pored ovako nerazumnog trošenje, tek nedavno je otkriveno da je šest pomoćnika Ombudsmena FBiH primalo i platu i penziju (San, 2009.). Očigledno je korištenje oskudnih resursa bilo potpuno nerazumno i zahtijevalo je poduzimanje određenih mjera.

Iako je ujedinjena institucija Ombudsmena na državnom nivou veoma važna za državni sistem kako bi se zaštitila prava pojedinca, pitanje saradnje sa VSTV-om opet nije riješeno. Jedan od primarnih ciljeva Zakona o Ombudsmenima iz 2006. godine jeste napraviti strukturalnu promjenu i uspostaviti održivu instituciju koja će se približiti međunarodnim standardima. Drugi ciljevi su promoviranje vladavine zakona, te osiguranje propisnog ponašanja javne administracije na svim nivoima BiH vlasti. Pa ipak, niti jednom se ne spominje saradnja sa VSTV-om u pogledu pritužbi na rad sudija, bez obzira na činjenicu da su ove pritužbe uvijek predstavljale većinu pritužbi koje su građani podnosili institucijama Ombudsmena, ali je ipak u izmjenama zakona opet propušteno pitanje neprimjerenog uticaja institucija Ombudsmena na sudske postupke.

S obzirom na usvojena rješenja bez provođenja stvarnih i dosljednih politika od 1994. godine, Ombudsmeni i VSTV imaju paralelnu nadležnost za ispitivanje pritužbi u vezi sa etičkim ponašanjem sudija, što dovodi do nedosljednih odluka u praksi, ugrožava nezavisnost sudija i dovodi do nerazumnog trošenja oskudnih sredstava. Ovi nedostaci doprinose činjenici da je podrška javnosti za pravosuđe veoma mala, i stoga su potrebne hitne mjere za unapređivanje postojećeg sistema.

3 Opcije politike

Reformatori u BiH suočavaju se sa posebnim izazovom jer moraju prevazići veliku političku podijeljenost u vezi sa funkcionalnošću institucija koje imaju korijene u ratu od 1992.-1995. Međutim kada se radi o sudijskoj etici, bez poboljšanja procesa imenovanja i unapređenja, edukacije, disciplinskog mehanizma i koordinacije sa institucijom Ombudsmena, povjerenje i podrška javnosti za pravosuđe i dalje će ostati na veoma niskom nivou.

Posebnu pažnju posvetili smo sljedećim kriterijima za ocjenjivanje opcija politike u vezi sa procesom imenovanja i unapređenja:

1. Transparentnost
2. Objektivnost
3. Pravičnost

Proces imenovanja i unapređenja sudija mora se smatrati okosnicom povjerljivog pravosudnog sistema. Ako proces nije otvoren i ako nema komentara i kontrole od strane javnosti, i ako dostavljene informacije nisu javni dokumenti, teško se može očekivati da će proces koji se provodi pod željeznom zavjesom dovesti do odabira najboljih osoba za mjesta sudija i tužilaca. Ako se etički kriterij za imenovanje i unapređenje ne primjenjuje jednako i ako je kriterij manje-više subjektivan, kandidati neće imati jednake mogućnosti kroz nepristrasan proces koji je zasnovan na objektivnim kriterijima. Ako nema djelotvornih pravila kojim bi se spriječio sukob interesa u tom procesu, stvaraju se osnove za "teorije zavjere" i proces je u potpunosti kompromitiran.

Moramo procijeniti ulogu i važnost svijesti o sudijskoj etici, načinu za njeno postizanje, te javnu percepciju etičkih standarda. Utvrdili smo da je proces edukacije o etici jedan od najvažnijih kriterija, s obzirom da je dostizanje etičkih standarda za sudije krajnji cilj o kojem se ne može pregovarati. Sljedeći kriterij je efikasnost sistema edukacije s obzirom da je ova studija posvećena postizanju najboljih etičkih standarda uz oskudne resurse. Konačno, podrška javnosti i služenje javnom interesu je osnova za pravično i nezavisno pravosuđe, tako da podizanje etičkih

standarda mora zadovoljiti očekivanja javnosti. Ovi kriteriji se moraju posmatrati kroz etičke vrijednosti BH društva koje zahtijeva demokratiju i izvrsno pravosuđe. S obzirom na sve gore navedeno, utvrđeni su sljedeći kriteriji:

1. Djelotvornost sistema edukacije
2. Efikasnost edukacije o sudijskoj etici
3. Prihvatanje edukacije sudija i tužilaca iz oblasti etike od strane javnosti

Disciplinski mehanizam u pravosuđu BiH je od vitalnog značaja za podizanje etičkih standarda, tako da će u ovom dijelu biti govora o određenim prijedlozima za poboljšanje. Disciplinski mehanizam ima svoje slabosti koje su opisane u opisu problema, a koji je potrebno da bude fokus za promjenu politike. Glavni kriteriji za ocjenjivanje opcija su sljedeći:

1. Djelotvornost disciplinskog mehanizma
2. Prihvatljivost sistema od strane javnosti

Pitanja koja se odnose na paralelne i nekoordinirane nadležnosti VSTV-a i Ombudsmena u vezi sa pritužbama na rad sudija uključuju:

1. Pravni okvir
2. Nezavisnost pravosuđa
3. Korištenje resursa

Svako od ovih pitanja može se posmatrati kao osnovni preduslov za postupanje sa pritužbama na način koji najbolje služi interesu javnosti, a ne određenim pojedincima. Ako razne institucije rješavaju pritužbe protiv sudija bez međusobne saradnje, njihov rad će vjerovatno biti neučinkovit, te će dovesti i do pravne nesigurnosti. Ako se dozvoli neprimjereni uticaj na sudijske odluke i postupke, u stvarnosti se ugrožava i potkopava nezavisnost pravosuđa. Bez nezavisnih sudija i postupka oslobođenog od uticaja nema garancija da će javnost dobiti nezavisne odluke. Dalje, BiH nije bogata zemlja i ne može si priuštiti da troši svoje oskudne resurse, i da javnost snosi posljedice ako nadležne institucije ne budu iskorištavale resurse na najbolji mogući način.

3.1 Nulta Opcija - Zadržati postojeće stanje

Malo je vjerovatno da će se ovom opcijom podići etički standardi sudija. *"Etički standardi evoluiraju"* (Fokus BiH, 2009)⁵³, kako je istakao Anđelko Marijanović, glavni disciplinski tužilac. Biranje nulte opcije dovelo bi do nekih ozbiljnih posljedica.

⁵³ Objavljeno 11.11.2009, str. 4.

Nastavljanje sa netransparentnim praksama imenovanja i unapređenja, dovelo bi do još većeg pogoršavanja sudijskih etičkih standarda, uključujući:

- Manjkavi proces kojem nedostaje transparentnost, i kojim se stvara plodno tle za špekulacije i zloupotrebe;
- Dominirali bi subjektivni kriteriji, kandidati bi tražili načine da vrše uticaje na članove komisija, kandidati bi se birali bez razmatranja etičkih pitanja.
- Sukob interesa bi i dalje bio prisutan u procesu, bez jasnih pravila za izbjegavanje uticaja.

Nulta opcija bi zasigurno zamrzнула nedostatke obuke i stručne edukacije iz oblasti sudijske etike, uključujući:

- Etičke povrede dužnosti bi ostale na nezadovoljavajućem nivou; teorijsko znanje bi prevladavalo, dok bi se nastavilo nerazumijevanje praktičnih etičkih izbora

- Neulaganje sredstava namijenjenih edukaciji u oblast etike neće rezultirati većom efikasnošću;
- Javnost ne bi prihvatila sistem edukacije sudija i tužilaca u kojem razvijanje svijesti o etičkim principima nije adekvatno zastupljeno.

U pogledu disciplinskog sankcioniranja sudija, ova opcija ne bi dovela do djelotvornog, efikasnog i povjerljivog sistema za disciplinske postupke, uključujući:

- UDT bi ostao na pragu krize zbog rada na velikom broju pritužbi protiv sudija;
- Javnost bi i dalje bila nezadovoljna sa etičkim standardima i stručnim radom sudija.

Zadržavanje postojećeg odnosa između Ombudsmena BiH i VSTV-a podrazumijeva zadržavanje paralelnih nadležnosti i nepostojanje koordinacije između dvije institucije, što prouzrokuje:

- Paralelno ispitivanje pritužbi, nejednako postupanje sa pritužbama što dovodi do pravne nesigurnosti;
- Ugrožavanje i potkopavanje nezavisnosti pravosuđa povremenim "intervencijama" Ombudsmena;
- Nerazumno trošenje skromnih resursa, uključujući resurse podnosilaca pritužbi i postupajućih sudija.

3.2 Radikalna opcija - Prenosnje nadležnosti na nove institucije

Ovo je najmanje preporučljiva opcija, koja bi pogoršala etičke standarde sudija.

Imenovanje i unapređenje

Prenosnje nadležnosti za imenovanja i unapređenja na druge državne institucije (npr. Parlament ili Ministarstvo pravde) ne bi bilo u skladu sa relevantnim međunarodnim dokumentima i preporukama Vijeća Evrope (Vijeće Evrope, 1994. i 1998). Za zemlju koja teži da postane zemlja članica EU i koja je pod strogim nadzorom i stalnom revizijom relevantnih tijela, od ključnog je značaja da poštuje i slijedi navedene preporuke. Drugi razlozi protiv ove opcije leže u dobro poznatoj složenoj ustavnoj strukturi BiH. Kao i mnogo puta ranije, kod bilo koje diskusije o nadležnostima, organi vlasti bi započeli bolnu diskusiju o nivou institucije koja bi trebalo da preuzme ove nadležnosti. Dalje, kako pokazuju brojni primjeri u vezi sa imenovanjima u ustavnim sudovima, lako se može očekivati da bi zakonodavni i izvršni nivo vlasti imenovali sudije na osnovu političke podobnosti a ne po zaslugama.

Edukacija

Za ovu opciju potrebno je uspostavljanje specijaliziranog Centra za sudijsku etiku, koji bi preuzeo većinu aktivnosti na edukaciji iz oblasti sudijske etike i koji bi vjerovatno znatno povećao efikasnost. Međutim, podrška javnosti za uspostavljanje novih specijaliziranih institucija je malo vjerovatna, jer podrazumijeva veći teret za poreske obaveznike. Provedba bi zahtijevala izmjenu zakona, a politička potpora je upitna. Bile bi potrebne radikalne promjene edukatora, jer bi se tražili psiholozi, sociolozi i stručnjaci za menadžment. Takvi troškovi bi značajno povećali troškove edukacije do neodrživog nivoa. Određene radikalne mjere ipak mogu poboljšati efikasnost. Spajanje dva entitetska centra za edukaciju sudija i tužilaca u jedan unaprijedilo bi efikasnost i standardiziralo sistem edukacije sudija i tužilaca.⁵⁴ Međutim, ne postoji politička volja za takvim spajanjem.

⁵⁴ Ovo je također naglašeno u: Mujanović, Š., *Kontinuirana pravna edukacija sudija Suda BiH tužilaca Tužilaštva BiH kao važan korak prema efikasnom pravosuđu*.

Disciplinsko sankcionisanje

VSTV je od ključnog značaja za političku stabilnost i nezavisnost pravosuđa. Direktna kontrola od strane institucije koja je u ispitivanju pritužbi nezavisna od izvršne i zakonodavne vlasti, a na koncu smjenjivanje sudija je jedan od najvažnijih načina održavanja podjele vlasti i nezavisnosti pravosuđa. Ako je cilj osnovati depolitizirane sudove i poboljšati nezavisnost pravosuđa, VSTV mora zadržati nadležnost. U suprotnom, prenošenje nadležnosti na drugu instituciju ne bi dovelo do podizanja etičkih standarda sudija i vjerovatno bi pogoršalo pozicije građana u sudskim postupcima i značajno doprinijelo neravnopravnosti pred zakonom.

Iako se čuju mišljenja da je reforma pravosuđa neuspješna, ova mišljenja su zanemariva s obzirom da dolaze od osoba koje zapravo ne razumiju trenutne trendove i procese u demokratskom svijetu, ili dolaze od skrivenih namjera političara koji žele da radikaliziraju odnose u BiH (OSCE, 2009)⁵⁵. Trenutno, kada je riječ o nadležnosti pravosudna vijeća u Evropi vode glavnu riječ, pa bi preuzimanje različitog pristupa značilo odstupanje od prevladavajućeg evropskog trenda i prakse. Kao odgovor na očigledan nedostatak adekvatnih etičkih standarda za sudije, nedavno je nadležnost za ispitivanje pritužbi i disciplinsko sankcioniranje sudija preneseno na primjer na Pravosudna vijeća u Srbiji, Crnoj Gori i Hrvatskoj. U većini evropskih zemalja kao što su Španija, Francuska, Italija, Holandija, itd. situacija je ista, tj. pravosudna vijeća su odgovorna za rješavanje pritužbi protiv sudija. Ako se ova nadležnost oduzme od VSTV-a, to bi bio veliki korak nazad u reformi pravosuđa koji bi imao veoma ozbiljne posljedice na težnje građana BiH da postanu građani EU⁵⁶. Isto tako, budućnost BiH bi postala mračnija u mnogim važnim aspektima kao što je ekonomija. BiH je trenutno regionalni lider u ovom pogledu. Međutim, veoma lako može početi zaostajati ako bi došlo do radikalne promjene postojeće strukture.

Čak i detaljnom pretragom veoma je teško pronaći informacije o disciplinskim postupcima protiv bilo kojeg zvaničnika ili državnog službenika u javnim institucijama u BiH. Stoga je teško očekivati da bi se prenošenjem nadležnosti za disciplinske postupke povećala transparentnost postupka. Osim toga, vjerovatnije je da se zloupotreba podataka prikupljenih putem disciplinskih provjera prije pokretanja disciplinskog postupka, koji se prema Zakonu o VSTV-u (član 70.) smatraju povjerljivim, dešava u drugim institucijama nego u VSTV-u, koje je u ovom pogledu pokazalo samodisciplinu u praksi tokom proteklih godina, s obzirom da je curenje informacija o povjerljivim pitanjima neznatno.

Odnos između BiH Ombudsmena i VSTV-a

Preuzimanje nadležnosti od VSTV-a i prenošenje na Ombudsmena BiH bi dalje potkopalo i ugrozilo nezavisnost pravosuđa. Prvo, jedino VSTV ima stručno i educirano osoblje za adekvatnu istragu pritužbi. VSTV je u prethodnih 5 godina puno investirao u ljude i procese, tako da je znanje uposlenih jedinstveno. VSTV je član Američkog pravosudnog društva od 2006. godine, te prima sedmične i druge izvještaje o disciplinskim pitanjima u svih 50 država SAD-a. Kontakti sa američkim i kanadskim kolegama koji rade na istom pitanju etičkih standarda za sudije potvrđuju da je BH sistem koji predvodi VSTV veoma napredan, čak i po njihovim standardima, te da su oni započeli sa ovim procesima i na njima rade od 1961. To znači da bi došlo do ogromnog rasipanja resursa ako bi se nadležnost za rad po pritužbama prenijela na jednu ili više institucija. U proteklih 15 godina Ombudsmen BiH je pokazao svoju nemogućnost da jasno shvati suštinu nezavisnosti pravosuđa kako u pogledu procesa tako i u pogledu donošenja odluka.

⁵⁵ „Još više zabrinjava činjenica da neke od izjava dovode u pitanje...održivost reformi pravosuđa u BiH“.

⁵⁶ Ibid, str 5. „Navodi o povredama dužnosti od strane nosilaca pravosudne funkcije bi trebalo da budu prosljeđeni na postupanje VSTV-u kao jedinom odgovornom organu za reguliranje ponašanja sudija i tužilaca u BiH“.

3.3 Srednja opcija - Unapređenje postojećih procesa

Ova opcija garantira podizanje etičkih standarda za sudije.

Imenovanje i unapređenje

Podizanje transparentnosti procesa, objavljivanjem relevantnog prijavnog materijala i provođenjem određenih faza, podići će etičke standarde za imenovane i unaprijeđene sudije. Objavljivanje relevantnih prijavnih materijala bi omogućilo javnosti da ima uvid i da ukaže ukoliko postoje bilo kakve informacije koje su zabrinjavajuće a koje ne moraju biti istinite, ali koje su poslužile kao osnova za imenovanje. Ako javnost bude potpuno informirana o tome šta se dešava na intervjuima, proces će se više poštovati. Omogućavanjem javnosti da bude fizički prisutna tokom razgovora sa kandidatima, otklonila bi se većina teorija zavjere, a VSTV bi poslao jasnu poruku javnosti da nemaju šta kriti. Pored toga, omogućavanjem javnosti da tokom razgovora sa kandidatima postavljaju pitanja o etici moglo bi se značajno doprinijeti odabiru osoba sa visokim moralnim kvalitetama. Međutim, ako postoje ozbiljne poteškoće u vezi sa fizičkim prisustvom javnosti u pogledu organizacije, prostora, sigurnosti, itd, onda je moguće video i /ili audio snimanje. Ako bi se ovi snimci, zajedno sa transkriptima, objavili na Internetu bili bi dostupni široj javnosti. Transparentnost bi također trebalo da obuhvati materijal sa ocjenama komisija. Pismene odluke o imenovanju i unapređenju bi trebalo da sadrže obrazloženja.

Primjena objektivnih kriterija na proces imenovanja i unapređenja, u kojem bi etički kriteriji imali istaknutu ulogu, predstavljala bi poticaj za profesionalno pravosuđe. Objektivno ocjenjivanje znanja i razumijevanja etičkih standarda može se osigurati putem pismenih ispita, kako je predviđeno u članu 39. Zakona o VSTV-u. Do uvođenja pismenog ispita, trebalo bi izmijeniti Poslovnik o radu kako bi se osiguralo da pitanja koja se postavljaju tokom intervjua uključe i etička pitanja. Omogućavanje potencijalnim i aktuelnim kandidatima da budu prisutni tokom razgovora sa drugim kandidatima pomoglo bi im da razumiju kakva su očekivanja, ali bi to također bio jedan kontrolni mehanizam ocjenjivanja koji provode komisije. Primjenom objektivnih kriterija pojednostavio bi se odabir najboljih kandidata, jer više ne bi bio dominantno zasnovan na subjektivnim osjećanjima. Trebalo bi vršiti sistematske provjere osnovnih podataka novomenovanih sudija i tužilaca i proširiti obim aktivnosti na provjeri podataka. Ovi prijedlozi mogu povećati zabrinutost da se neophodna efikasnost procedure može ugroziti, ali su doneseni nakon pažljivog razmatranja da proces imenovanja podržava Sekretarijat sa predviđenim mjestima za 4 pravniksa sa položenim pravosudnim ispitom, čija je uloga trenutno ograničena na izrazito tehničke i administrativne dužnosti. Ovi pravnici bi mogli, uz nadzor člana Vijeća, preuzeti većinu gore pomenutih zadataka. Na taj način bi standardizirane procedure, koje se također predlažu, doprinijele djelotvornosti.

Iskorjenjivanje ili ograničavanje sukoba interesa bi isključilo neprimjerene odluke o imenovanju i unapređenju. Članovi VSTV-a u komisijama za obavljanje razgovora sa kandidatima bi trebalo da budu obavezni ispuniti kratke upitnike o svojim vezama sa kandidatom i eventualnom sukobu interesa. U slučaju problematičnih odgovora, takve članove bi trebalo isključiti iz procesa, a u slučaju povrede pravila, trebalo bi da budu primjereno sankcionisani. Iako član 6. 1. (d) Zakona o VSTV-u propisuje da mandat člana prestaje ako ne obavlja svoje dužnosti na pravilan i nepristrasan način, ovo se pitanje nikad nije postavilo niti provelo u praksi. Mehanizam za sankcionisanje bi trebalo da bude transparentan i da omogućiti uvid javnosti. Ako bi se javnosti dozvolilo

da traži izuzeće određenih članova, to bi dodatno omogućilo propisno provođenje procesa. Jedine žrtve ovog poboljšanog mehanizma bili bi oni koji bi vjerovatno vršili neprimjereni uticaj na proces imenovanja i unapređenja.

Edukacija

Unapređenje glavnih aspekata edukacije o sudskoj etici će zasigurno podići etičke standarde sudija. Kako bi se smanjio broj povreda dužnosti od strane sudija, kroz njihovu edukaciju moraju se razjasniti etičke dileme. U Kaliforniji, na primjer, 30% godišnjih sudijskih edukacija posvećeno je sudskoj etici. Međutim, prije nego osoba postane sudija, najbolju pripremu o etici bi dobila na pravnim fakultetima, u čije nastavne planove i programe bi trebalo uključiti predmet sudijske etike. Važno je spomenuti da u nekim zemljama kao što je Španija, postoje sudijske škole koje traju par godina. BiH ne bi trebalo da bude previše nefleksibilna kada se radi o budućim sudijama, ali bi minimalno trebalo zahtijevati adekvatnu etičku edukaciju prije imenovanja. Adekvatan uvod u sudijsku etiku osigurat budućim sudijama da imaju osnovno etičko znanje koje je neprocjenjivo za njihov rad u sudnici. Trebalo bi unaprijediti programe centara za edukaciju sudija i tužilaca na polju etike, kako bi se podiglo unapređenje u oblasti sudijske etike. Centri za edukaciju sudija i tužilaca bi trebalo da provode sistematsko stručno ocjenjivanje, kako bi obezbijedili tačnu procjenu efikasnosti edukacije. Potrebno je redovno provoditi ocjenjivanje edukacijskog sistema za sudije. Sudska etika bi trebalo da postane stalni predmet edukacijskih programa u centrima za edukaciju sudija i tužilaca. Ako postane stalni predmet zajedno sa postojećih 9 predmeta, učestalost etičke edukacije će se povećati na 10% ukupne stručne edukacije. Osim toga, trebalo bi da bude obavezno za svakog sudiju da prođe kroz edukaciju o etici najmanje jednom u dvije godine.

Metodologija edukacije bi trebala biti unaprijeđena, i uvesti: studiju stvarnog slučaja, testove i simulaciju. Sadržaj edukacije bi trebalo da, osim pravne analize, uključi analizu ličnog ponašanja. Edukatori za sudije bi trebalo da budu stručnjaci u ovom polju, bez obzira na to da li su i oni sudije ili ne. U edukaciju bi trebalo da budu uvedene studije slučaja, sa iskusnim predavačima koji su učestvovali u disciplinskim postupcima. Sudije bi trebalo da imaju pristup odabranim dokumentima u disciplinskim predmetima koji nisu povjerljivog karaktera. Ovo bi im omogućilo da samoedukaciju putem analize takvih slučajeva. Ovakav razvoj kvaliteta bi radikalno unaprijedio efikasnost edukacije iz oblasti sudijske etike.

Disciplinsko sankcionisanje

Unapređenje disciplinskog mehanizma, i na kraju etičkih standarda za sudije, ne može se ostvariti bez jačanja kapaciteta UDT-a. Potrebno je proširiti sistematizaciju radnih mjesta u UDT-u, kako je teoretski predviđeno u Pravilniku VSTV-a⁵⁷, sa ciljem postizanja optimalne djelotvornosti UDT-a. Podrška Vijeća bi omogućila UDT-u da efikasno ispita pritužbe i prezentira disciplinske predmete pred VSTV-om⁵⁸. Dostizanjem istog broja uposlenih koji postoji u drugim sličnim institucijama, UDT bi bez sumnje dostigao i djelotvornost tih institucija. UDT bi mogao provoditi druge važne aktivnosti, kao što su nasumične posjete sudovima s ciljem podizanja etičke svijesti sudija, ali bi mogao provoditi i više intervjua, razgovarati sa više svjedoka i građana, saslušati zabrinutost sudija, itd. Stabilnost i kontinuitet disciplinskog sistema ne bi bili ugroženi iznenadnim odlascima nekih od uposlenika. Međutim, za ovu opciju potrebna su dodatna finansijska sredstva, ali ako se obrazloži na pravi način zasigurno će dobiti podršku javnosti. Glavni cilj disciplinskog sistema jeste prevencija, a kako bi se ona postigla, mora postojati transparentnost. Efikasan i standardiziran sistem izvještavanja javnosti trebalo bi da obuhvati sljedeće informacije: o pokretanju

⁵⁷ Pravilnik VSTV-a o internoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, regulira zapošljavanje pripravnika i poziva se na Zakon o radu u institucijama BiH, čl. 54. i 55.

⁵⁸ Poslovnik o radu VSTV-a BiH (član 27. tačka 1. stav f)

postupka (sa imenima i razlozima za pokretanje postupka), različitim fazama postupka, datumu i mjestu održavanja disciplinskog postupka. Disciplinski postupak ne bi trebalo da se održava u teško dostupnim prostorijama VSTV-a, već u sudnicama otvorenim za javnost.

Odnos između Ombudsmena BiH i VSTV-a

Unapređivanje postojećeg pravnog okvira i praksi uklanjanjem paralelizma osiguralo bi dosljedno, pravično i efikasno rješavanje svih disciplinskih pitanja sudija i tužilaca.⁵⁹ To bi značilo da bi prestala postojati paralelna nadležnost VSTV-a i institucije Ombudsmena. Postoji dobar primjer za to koji bi BiH mogla slijediti. U Ujedinjenom Kraljevstvu, na primjer, Ured za pritužbi protiv sudija i tužilaca ("**UPST**")⁶⁰ rješava pritužbe na ponašanje svih nosilaca pravosudne funkcije u Engleskoj i Velsu, i nekih nosilaca pravosudne funkcije u sudovima u Škotskoj i Sjevernoj Irskoj. Ako podnosilac pritužbe smatra da je UPST nepravilno ili nepravično riješio pritužbu, Ombudsmen može samo ispitati proces i rad na pritužbi, ali ne može provjeravati sudijske odluke kao ni vođenje sudskih predmeta. Ako se pritužba ne dostavi UPST, tada podnosilac pritužbe još uvijek nije u prilici da se žali Ombudsmenu. Obaveza Ombudsmena je da ispita način na koji je UPST postupao sa originalnom pritužbom. Ombudsmen ne može provjeravati pritužbe u slučajevima gdje UPST još uvijek radi na provjeri pritužbi. Jedini izuzetak je slučaj kada podnosilac pritužbe želi da se žali da rješavanje pritužbe predugo traje.⁶¹ Ako bi se isti koncept primijenio u BiH, a nema opravdanog razloga da se to ne učini, ovo bi značilo da u BiH ne bi bilo paralelnih istraga, i da bi se isti standardi primjenjivali na sve pritužbe što bi neminovno rezultiralo dosljednim istragama i odlukama. Takav proces bi bio pravičniji i za podnosioc pritužbi i za sudije. Pravna sigurnost bi također bila ojačana. Etički standardi za sudije bi se primjenjivali na jedinstven način a time bi se podigli na jedan viši nivo.

Ojačala bi se nezavisnost pravosuđa. Ne bi više bilo intervencija institucija Ombudsmena na sudije u pogledu toga koji predmeti su prioritet ili na koji način rješavati predmete kako bi se ispunila njihova očekivanja. Manje je vjerovatno da bi građani ulagali pritužbe kako bi uticali na shvatanje da nijedna institucija, uključujući VSTV i Ombudsmene, nema ovlaštenje da se miješa u određene sudske postupke. Sudije bi bili pošteđene davanja duplih odgovora na navode iz pritužbi i vjerovatno bi bili pošteđeni od davanja odgovora na brojne pritužbe koje se odnose na kašnjenja u postupku. Ojačao bi se koncept vladavine zakona.

Upotreba resursa bila bi efikasnija. Uposlenici Ombudsmena bi se mogli fokusirati na pritužbe koje se podnose protiv drugih institucija i mogli bi provoditi još 25-30% vremena na istragama navoda iz pritužbi, posebno onih koje se odnose na vladine institucije koje nemaju tako snažnu instituciju koja bi vršila provjeru njihovog rada kao što to VSTV radi za sudije. Građani bi prestali podnositi pritužbe u obje institucije i bili bi pošteđeni troškova za pripremanje dokumentacije i učešće u obje istrage. Sudije bi se mogle više koncentrirati na svoj posao umjesto da dva puta odgovaraju na pritužbe. Sveukupna kontrola vladinih institucija bi bila unaprijeđena bez ikakvih dodatnih troškova, ili bi troškovi čak bili smanjeni.

4 Zaključak i preporuke

Ova studija pokazuje da su javna politika, propisi i praksa u pogledu etičkih standarda za sudije koji se odnose na imenovanje, unapređenje, edukaciju, disciplinsko sankcioniranje i saradnju između institucija, obilježeni ozbiljnim nedostacima. Pod okolnostima obrazloženim u opisu

⁵⁹ „Nezavisnost pravosuđa: Neprimjereni pritisak na pravosudne institucije u BiH” OSCE, decembar 2009. Str. 5. „Nezavisnost i status ... VSTV-a bi trebalo da budu ugrađeni u Ustav”.

⁶⁰ UDT je uspostavljen 3.4. 2006. <http://www.judicialcomplaints.gov.uk/>.

⁶¹ <http://www.judicialombudsman.gov.uk/>

problema, javnost nema puno razloga za vjeru i poštovanje nadležnih institucije koje se bave etičkim standardima za sudije, a ni za sudove i sudije, što dovodi do slabe podrške javnosti za djelomično reformirano pravosuđe.

Dalja reforma u ovoj oblasti trebala obuhvatiti sljedeće:

a) Imenovanje i unapređenje:

1. Svi prijavni materijali ili njihovi relevantni dijelovi bi trebalo da budu dostupni javnosti, uključujući i komisijske materijale sa ocjenama, preporukama i pismenim odlukama;
2. Objektivni kriteriji putem anonimnog pismenog ispita koji će obuhvatiti pitanja o etici sudija i tužilaca i/ili bi trebalo da se primjenjuju potpuno strukturirani razgovori sa kandidatima;
3. Proces bi trebalo da bude otvoren i kandidatima i javnosti u cjelini, da podliježe komentarima i kontroli od strane javnosti. Javnost bi trebalo da ima potpuni pristup, razgovorima koji se obavljaju lično ili putem video/audio zapisa i transkripata;
4. Pravilima bi trebalo propisati jednake procesne faze za sve kandidate u istim ili sličnim situacijama, uključujući standardizirane procedure provjere osnovnih podataka kandidata;
5. Odredbe o sukobu interesa bi trebalo da budu detaljnije i obuhvate:
 - Širu listu razloga za obavezno izuzeće u slučajevima sukoba interesa,
 - Uvođenje obaveznog upitnika o eventualnom sukobu interesa,
 - Jasnu proceduru za definiranje povreda dužnosti i sankcija za prekršioce dužnosti.

b) Edukacija i obuka:

1. Uključiti predmet sudijske etike u nastavni plan i program pravnih fakulteta u BiH kako bi se osiguralo da kandidati za sudije imaju osnovno znanje o potrebnim etičkim standardima prije nego što postanu sudije;
2. Predmet sudijske etike bi trebalo da postane stalni predmet u programu edukacije centra za edukaciju sudija i tužilaca tako da svaki sudija mora proći jednodnevni seminar o sudijskoj etici barem jednom u dvije godine;
3. Trebalo bi da se unaprijedi edukacija sudija, prelaskom sa ex-katedra predavanja na izučavanje stvarnog slučaja. Za svrhe edukacije, sudije bi trebalo da imaju pristup svim dokumentima iz disciplinskih predmeta koji nisu povjerljive prirode, a koji se odnose na neetično ponašanja;
4. Sadržaj etičke edukacije za sudije bi trebalo da uključi aspekte o sudijskoj etici koji nisu pravne prirode, naročito aspekte ličnog ponašanja i rukovođenja;
5. Centri za edukaciju sudija i tužilaca bi trebalo da provedu sveobuhvatnu stručnu ocjenu programa edukacije kako bi obezbijedili tačnu procjenu efikasnosti edukacije o sudijskoj etici.

c) Disciplinski mehanizam

1. Svi disciplinski postupci (osim nekolicine koja su striktno regulirani zakonom) bi trebalo da budu transparentni, ne samo u teoriji već i u praksi, što se može postići obezbjeđivanjem redovnih informacija i organiziranjem javnih i najavljenih postupaka na dostupnim lokacijama;
2. Jačanje UDT-ovih kapaciteta;
3. Unapređenje javne svijesti o mandatu UDT-a i važnosti nezavisnog pravosuđa putem konferencija za štampu, novinskih članaka, informacija na Internetu, itd;
4. Organiziranje redovnih anketa;

5. Provesti sveobuhvatnu analizu radi utvrđivanja stepena zadovoljstva javnosti sa pravosuđem, podijeliti i uporediti rezultate sa izvještajima CEPEJ-a, i koristiti rezultate za razumijevanje i rješavanje problema koji uzrokuju nezadovoljstvo.

d) Unaprijeđena saradnja između VSTV-a i institucije Ombudsmena

1. Izmijeniti Zakon o VSTV-u i Zakon o Ombudsmenu. Zakonskim odredbama trebalo bi jasno razgraničiti nadležnosti između dvije institucije u pogledu istraživanja navoda iz pritužbi protiv sudija, i propisati da se pritužba protiv sudije prvo mora podnijeti VSTV-u, a tek nakon što VSTV donese odluku, može se podnijeti žalba instituciji Ombudsmena. Institucija Ombudsmena ni u kom slučaju ne bi trebalo da ima pravo da se upliće u sudski postupak;
2. Potpisati memorandum o razumijevanju;
3. Uspostaviti zajedničku komisiju;
4. Redovno razmjenjivati relevantne informacije koje se odnose na sudijsku etiku;
5. Pokrenuti saradnju između dvije institucije i sa sličnim uredima u Ujedinjenom Kraljevstvu putem projekta bratimljenja;
6. Potrebno je više studija.

Prijeko potrebna poboljšanja u vezi sa povećanjem poštovanja etičkih standarda od strane sudija možda neće naići na podršku i odobravanje svih, ili se čak neće smatrati ozbiljnim pitanjem. Međutim vrste reformi koje su ovdje predložene ne zahtijevaju značajne troškove, te stvaraju mogućnosti za veliko unapređenje ovih etičkih standarda, podizanjem podrške javnosti za nezavisno pravosuđe i VSTV kao glavnog lidera, i približavanje BiH EU, što će zauzvrat poboljšati dobrobit većine građana.

5 Literatura

- Ćerimagić, R. (2006). *Prvi Ombudsmeni u Bosni i Hercegovini - 12 godina borbe za ljudska prava*. Sarajevo, Blicdruk d.o.o. Sarajevo.
- George, J. Jones, G. (2007). *Razumijevanje i upravljanje organizacijskim ponašanjem*. Prentice Hall (5th edition).
- Goldstein, I.L. (1997). *Edukacija o organizacijama: Procjena, razvoj i evaluacija potreba*. Brooks/Cole Pub. Co., Pacific Grove.
- Miglič, G. (2007). *Ocjenjivanje kvalitete i uspjeha stručne edukacije u javnoj administraciji*. Podgorica.
- Mujanović, Š. (2008). *Kontinuirana pravna edukacija sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH kao važan korak prema efikasnom pravosuđu*. Fond otvorenog društva.
- Pružan, M. (2005). *Uspostavljanje nezavisnog pravosuđa u BiH - poštovanje evropskih standarda*. Univerzitet u Sarajevu.
- ABA CEELI. (2001). *Index reforme pravosuđa za BiH*.
- Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine. (2006). *Priručnik za menadžere u javnoj administraciji*. Agencija za državnu službu: Grafika Šaran.
- Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine. (2007). *Statistički informator I tromjesečje 2007*.
- Centar za edukaciju sudija i tužilaca FBiH. (2008. i 2009). *Program stručnog usavršavanja sudija i tužilaca u 2009. i 2010. godini*
- Centar za edukaciju sudija i tužilac RS. (2008. i 2009). *Program stručnog usavršavanja sudija i tužilaca u 2009. i 2010.*
- Vijeće Evrope. (1994.). *Preporuka br. R (94) 12 Odbora ministara*.
- Vijeće Evrope. (1998). *Evropska povelja o statusu sudija*.
- Evropska komisija. (2003). *Deklaracija samita EU-zemalja Zapadnog Balkana*.
- Evropska komisija za efikasnost pravosuđa. (2008). *Efikasnost i kvalitet pravosuđa*.
- Evropski sud za ljudska prava. (2009). *PREDMET OLUJIĆ protiv HRVATSKE (Aplikacija br. 22330/05)*.
- Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine. (2005). *Etički kodeks za sudije*.
- Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine. (2007). *Strateški plan VSTV-a za period 2007.-2012.*
- Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine. (2005, 2006, 2007, 2008. i 2009.). *Godišnji izvještaj za 2004, 2005, 2006, 2007. i 2008.*
- Visoko sudsko i tužilačko vijeće. (2005). *Sporazumi o saradnji potpisani između Visokog sudskog i tužilačkog vijeća i entitetskih institucija Ombudsmena*. Preuzeto 6.1.2010. sa stranice: <http://www.hjpc.ba/pr/preleases/1/?cid=2299,2,1>.
- Nezavisna pravosudna komisija. (2004). *Konačni izvještaj Nezavisne pravosudne komisije*.
- Međunarodna krizna grupa (2002). *Igranje sa sudbinom: Bosna i Hercegovina bez vladavine zakona*. Sarajevo/Brisel, Izvještaj ICG-a, br. 127.

- OSCE. (2009). *Nezavisnost pravosuđa: Neprimjereni pritisak na pravosudne institucije BiH*.
- Ombudsmen za ljudska prava u Bosni i Hercegovini. (2003). *Godišnji izvještaj za 2002*.
- Ombudsmen za ljudska prava u Bosni i Hercegovini. (2004). *Kompilacija za godišnji izvještaj za 2003*.
- Ombudsmen za ljudska prava u Bosni i Hercegovini. (2009). *Informacija o stanju u instituciji Ombudsmena Bosne i Hercegovine*.
- Ombudsmen za ljudska prava FBiH. (2006). *Izvještaj o aktivnostima Ombudsmena za 2005. i ocjena stanja ljudskih prava u Federaciji BiH*
- Ombudsmen za ljudska prava RS. (2005, 2006, 2007. i 2008). *Godišnji izvještaj za 2004, 2005, 2006. i 2007*.
- Transparency International BiH. (2007). *Studija sistema nacionalnog integriteta - BiH 2007*.
- Transparency International. (2007). *Globalni izvještaj o korupciji 2007: Korupcija u pravosudnim sistemima*.
- Dnevne novine „San“. (2009). *Pomoćnici Ombudsmena primali i platu i penziju!*. Preuzeto 5.1. 2010. sa stranice: <http://www.san.ba/index.php?id=9634>.
- Sedmični magazin "Fokus BiH". (2009). *Građani traže etične sudije*.
- Sedmični magazin Slobodna Bosna. (2004). *Ombudsmeni utvrdili da je Vrhovni sud Federacije po direktivi Ivaka Vukšića najgrublje kršio ljudska prava*.
- Ustav Federacije BiH. (*Službene novine Federacije BiH 1/1994*).
- Opći okvirni sporazum za mir u BiH. Pregledano 10.1. 2010. na str.: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=380
- Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH. (*Službeni glasnik BiH, br. 15/02*).
- Zakon o sudovima i sudskoj službi u Republici Srpskoj. (*Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/00, 15/00 i 16/00*).
- Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću FBiH (*Službene novine FBiH, br. 22/02*).
- Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH. (*Službeni glasnik BiH, br. 25/04, 93/05 i 15/08*)
- Zakon o sudskoj i tužilačkoj službi Federacije BiH. (*Službene novine FBiH, br. 22/00*).
- Zakon o Ombudsmenu Bosne i Hercegovine. (*Službeni glasnik BiH, br. ", 19/02, 32/06*).
- Zakon o Ombudsmenu Federacije BiH. (*Službene novine FBiH, br. 32/00*).
- Zakon o Ombudsmenu Republike Srpske. (*Službeni glasnik Republike Srpske, br. 4/00*).
- Zakon o izvršavanju budžeta FBiH. (2002-2007). (*Službene novine FBiH, br. 12/02, 21/03, 17/04, 78/04, 12/06, 25/07*).
- Zakon o visokom sudskom i tužilačkom savjetu RS (*Službeni glasnik Republike Srpske, br. 168/02*).
- Zakon o prestanku funkcioniranja institucije Ombudsmena Federacije BiH u prelaznom perioda i prenošenju njenih nadležnosti na institucije Ombudsmena za ljudska prava BiH. (*Službene novine FBiH, br. 51/07*).
- Poslovnik o radu Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine. (*Službeni glasnik BiH, br. 44/09*).

Mersudin Pružan, magistar, advokat, magistrirao iz oblasti Evropskih integracija, predavač iz oblasti etike za Agenciju za državnu službu i za Centre za edukaciju sudija, radio za UN, ARC, OHR i VSTV.

Samir Husić, magistar, doktorski kandidat iz oblasti Menadžmenta, zaposlen u VSTV BiH. Ima višegodišnje iskustvo u institucijama reforme pravosuđa, predavač iz oblasti menadžmenta i poslovne etike.

Arben Murtezić glavni disciplinski tužilac VSTV-a, ima višegodišnje rukovodeće iskustvo u procesima reforme pravosuđa, kao i u Uredu ombudsmana.

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Fond otvoreno društvo BiH pokrenuo je Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika početkom 2004. godine. Osnovni cilj programa je unaprijeđenje istraživanja i analize javnih politika kako bi se potaknuo argumentovani dijalog i razvio takav način donošenja odluka u oblasti javnih politika koji će počivati na relevantnim informacijama i realnim opcijama.

Program obuhvata edukaciju iz oblasti istraživanja javnih politika, stipendije za istraživače i mentorstvo u toku istraživanja. Do sada je, u okviru ovog programa, stipendirano 63 istraživača.